

Esanova Sarvinoz Uktamovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi

E-mail: esanovas@mail.ru

Tel: +998 91 510 83 80

Tangirova Ruhshona

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

e-mail: tangirovar@bk.ru

Tel: +998 97 510 83 80

UDK: 37.013 (22.116)

TALABALARDA XALQ HUNARMANDCHILIGIGA OID

KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH

Annotatsiya: Bugungi kunda mamlakatimizda xalq hunarmandchiligini rivojlantirish, yoshlar o'rtasida xalq amaliy san'atini targ'ib qilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada talabalarning xalq hunarmandchiligiga oid bilimlarini shakllantirishning pedagogik jihatlari, bu borada qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar to'g'risida ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, xalq hunarmandchiligining talaba-yoshlar ma'naviy fazilatlarini shakllantirishdagi roli tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: talabalar, texnologiya, xalq amaliy san'ati, hunarmandchilik, kompetensiya.

Эсанова Сарвиноз Уктамовна

Институт предпринимательства и педагогики Денова,

преподаватель кафедры дошкольного образования

Э-почта: esanovas@mail.ru

Тел: +998 91 510 83 80

Тангирова Рухшона

Институт предпринимательства и педагогики Денова,

студент дошкольного образования

Э-почта: tangirovar@bk.ru

Тел: +998 97 510 83 80

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ НАРОДНЫХ ПРОМЫСЛОВ У СТУДЕНТОВ

Аннотация: Сегодня в нашей стране большое значение имеет развитие народных промыслов и популяризация народного декоративно-прикладного искусства среди молодежи. В статье представлена информация о педагогических аспектах формирования у учащихся знаний о народных промыслах и педагогических технологиях, используемых при этом. Также проанализирована роль народных промыслов в формировании духовных качеств учащейся молодежи.

Ключевые слова: студенты, технологии, народное творчество, ремесла, компетентность.

Esanova Sarvinoz Uktamovna

Institute of Entrepreneurship and Pedagogy Denau,

Teacher of the Department of Preschool Education

Phone: +998 91 510 83 80

E-mail: esanovas@mail.ru

Tangirova Rukhshona

Institute of Entrepreneurship and Pedagogy Denau,

Student of Preschool Education

E-mail: tangirovar@bk.ru

Phone: +998 97 510 83 80

DEVELOPING STUDENTS' COMPETENCE IN FOLK CRAFTS

Abstract: Today in our country the development of folk crafts and popularization of folk arts and crafts among young people is of great importance. The article presents information on the pedagogical aspects of forming students' knowledge about folk crafts and pedagogical technologies used in this process. The role of folk crafts in forming the spiritual qualities of young students is also analyzed.

Keywords: students, technologies, folk art, crafts, competence.

Kirish.

Xalq hunarmandchiligi o'zining tarixiy, madaniy va pedagogik ahamiyati bilan keng qamrovli tushunchadir. Bu soha, ayniqsa, yosh avlodni tarbiyalashda va ularni mehnatga jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Xalq hunarmandchiligi talaba-yoshlarni mehnatga hurmat bilan qarashga, sabr-toqat bilan ishlashga o'rgatadi. Hunar o'rganish jarayoni davomida yoshlar izchil mehnat qilishni, to'g'ri ishlashni va natijaga erishishni o'rganadilar. Bu, o'z navbatida, ularning axloqiy fazilatlarini mustahkamlashga yordam beradi.

Xalq hunarmandchiligi talabalarga milliy san'at va madaniyatni o'rgatishda muhim o'rin tutadi. Hunar orqali avlodlar orasida madaniy merosni uzluksiz uzatish imkoniyati yaratiladi. Masalan, qo'lda to'qish, kulolchilik, yog'och o'ymakorligi kabi an'anaviy kasblar xalqning tarixiy madaniyatini ifodalaydi. Xalq hunarmandchiligi talabalarda ijodiy tafakkur va dizayn mahoratini rivojlantiradi. Hunar o'rganish orqali bolalar va yoshlarga o'z fikrlarini ifodalash, materiallardan foydalanish va yangi narsalar yaratish imkoniyatini beradi. Bu ijodkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Xalq hunarmandchiligi nafaqat ijodiy qobiliyatlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Bu esa yoshlarning keng qamrovli bilimlar olishiga yordam beradi. Hunarmandchilikka oid faoliyatlar aqliy va jismoniy ko'nikmalarni rivojlantirishga, har xil materiallar bilan ishlashga o'rgatadi. Bu orqali talaba-yoshlar o'z his-tuyg'ularini ifodalashni, chiroyli va estetik jihatdan boy san'at namunalarini yaratishni o'rganadilar. Bu orqali talabalarda go'zallikni qadrlash va san'atga nisbatan hurmat hissi rivojlanadi.

Ko'plab xalq hunarmandchiligi turlari guruhda ishlashni talab qiladi. Masalan, birgalikda yasalgan mebellar, o'ymakorlik yoki to'qimachilik ishlarida hamkorlik qilish talabalarga jamoada ishlashni, o'zaro yordam va fikr almashishni o'rgatadi. Ya'ni, xalq hunarmandchiligi xalqning milliy birligini mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, xalq hunarmandchiligi nafaqat tarixiy va madaniy an'analarni saqlashni, balki yoshlarni zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh qilishni ham ta'minlaydi. Bu soha o'quvchilarga kelajakda o'z maqsadlariga

erishishda yordam beradi, ularga mehnat qilishning ma'nosi va go'zalligini ko'rsatadi.

Jamiyatimizni modernizatsiya qilishning hozirgi bosqichi mehnat bozoriga tez moslasha oladigan, zamonaviy tendensiyalar va innovatsion-texnologik jarayonlarning tez o'zgaruvchan makoniga yo'naltirilgan, uzluksiz o'zini-o'zi boshqarishga tayyor bo'lgan yosh mutaxassislarni kasbiy tayyorlash sifatiga yangi talablarni qo'yadi. Bularning barchasi kasbiy ta'limdagi global o'zgarishlarni, uning ta'lim natijalariga yo'naltirilganligini belgilaydi.

Hozirgi vaqtda xalq amaliy san'ati namunalarini saqlash har qanday jamiyat axloqiy salomatligining asosi ekanligini aytishimiz mumkin. Bu shaxsning individual qobiliyatlari va iste'dodlarini namoyon etish va rivojlantirishga imkon beradigan ijodiy jarayon bo'lib, darsdan tashqari holatlarda shaxsning o'zini o'zi anglash imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, bunyodkorlik dunyo xalqlarining tarixiy-madaniy merosini asrab-avaylash va yuksaltirish, milliy qadriyatlarni ommalashtirishga qaratilgan ezgu g'oya sifatida har bir shaxs kamolotida ijobiy ta'sir ko'rsatadigan g'oya hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili.

Xalq hunarmandchiligi, uning pedagogik jihatlari borasida hozirgi kunga qadar bir qator mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar ilmiy izlanishlar olib borganlar. Jumladan, M.A.Maksumova, Q.M.Abdullayeva muallifligida yozilgan "Xalq hunarmandchiligi" [2] kitobida xalq hunarmandchiligining tarixiy ildizlari, uning pedagogik imkoniyatlari va talaba-yoshlarda axloqiy fazilatlarni shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Xalq hunarmandchiligi va amaliy san'atning pedagogik imkoniyatlari masalasi Н.Г.Алексеев [3], Э.Г.Юдин [3] kabi Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi davlatlari olimlarining tadqiqotlarida ham asosiy mavzu bo'lib xizmat qilgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Talabalarda xalq hunarmandchiligiga oid kompetensiyalarni shakllantirish mavzusiga bag'ishlangan mazkur maqolada ilmiy tadqiqotning analogik tahlil, analiz, sintez kabi metod va usullaridan samarali foydalanildi.

Tahlillar va natijalar.

Bugungi kunda ta'lim muassasalarida tahsil oluvchi talabalar o'rtasida xalq hunarmandchiligi turlarini keng targ'ib qilish masalasiga e'tibor kuchayib bormoqda. Hozirgi vaqtda mamlakatimizda xalq hunarmandchiligini qayta tiklash muammosi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Mamlakatimizda milliy hunarmandchilik, xalq badiiy va amaliy san'atini rivojlantirish, bu orqali xalqimizning boy madaniy merosi va tarixiy an'analarini to'liq saqlab qolish, band bo'lmagan aholini, ayniqsa yoshlar, ayollar va kam ta'minlangan oilalarni hunarmandchilikka keng jalb etish orqali ularning ish bilan bandligini ta'minlash maqsadida hukumat tomonidan bir qator qonun va qonunosti hujjatlarining qabul qilinganligi fikrimizning dalilidir. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019-yil 27-martda qabul qilingan PQ-4553-sonli "Hunarmandchilikni yanada rivojlantirish va hunarmandlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi [1], 2021-yil 30-dekabrda qabul qilingan PQ-77-sonli "Hunarmandchilik faoliyatini qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlar soha rivoji uchun huquqiy asos vazifasini bajarib kelmoqda.

Ayni vaqtda xalq hunarmandchiligi va uning turlari bilan shug'ullanayotgan fuqarolarning dekorativ-amaliy san'at ustasi maqomini olish uchun boshqarma va qo'mitalar qoshidagi badiiy kengashlarga arizalari ko'paymoqda. Bu tendensiya milliy madaniyatga bo'lgan qiziqishning ortishi bilan bog'liq jarayon hisoblanadi. Bundan tashqari, jadal rivojlanayotgan jamiyatda xalq madaniyatini saqlab qolish ayniqsa muhimdir. Xalq badiiy hunarmandchiligi xalq ijodiyoti shakllaridan biri bo'lib, bu jarayonda ma'lum bir sohada xalq amaliy san'ati an'analarini jamoaviy rivojlantirish va izchil shakllantirish faoliyatidir [4].

Xalq hunarmandchiligi mahsulotlari nafaqat eksklyuziv, zamonaviy, chiroyli narsalar, balki kundalik hayot va madaniyat elementlarini ham aks ettiradi. Biroq hozirgi davrda hunarmandlar va dekorativ-amaliy san'at ustalarini ko'paytirish masalasi hamon dolzarbligicha qolmoqda. Uni hal etishda nafaqat hunarmandchilik bilan shug'ullanuvchilar, balki xalq hunarmandchiligini qo'llab-

quvvatlash va rivojlantirishning turli shakllarini amalga oshiruvchi madaniy-ma'rifiy muassasalar, ma'muriy tuzilmalar ham jalb etilgan. Bular asosan yarmarkalar, festivallar, badiiy hunarmandchilik ko'rgazmalari bo'lib, ular doirasida nafaqat hunarmandlarning asarlari namoyish etiladi, balki bolalar, o'smirlar va kattalar uchun mahorat darslari, ma'rifiy mashg'ulotlar ham o'tkaziladi [2].

Shu bilan bir qatorda ta'lim-tarbiya jarayonida bolalar va o'smirlar bilan hunarmandchilik, xususan xalq hunarmandchiligi yo'nalishida faoliyatni tashkil etish va amalga oshirish texnologiyalarini batafsilroq ko'rib chiqish zarur. Bugungi kunga kelib jahon tajribasida xalq hunarmandchiligi bilan shug'ullanuvchi ta'lim muassasalarining bir qancha turlarini ajratib ko'rsatish mumkin – tijorat va notijorat, davlat va xususiy. Hozirgi vaqtda xalq amaliy san'ati bo'yicha ta'lim jarayonining quyidagi yo'nalishlarini ajratib ko'rsatish mumkin:

To'garaklar. Ular odatda bolalar va o'smirlar markazlari, ijodiy san'at markazlari, madaniyat markazlari, umumta'lim maktablari va boshqa davlat muassasalarida faoliyat ko'rsatadi. To'garaklarda qo'shimcha ta'lim dasturlariga muvofiq o'quvchilar turli xalq hunarmandchiligi turlari va o'ziga xosligi haqidagi bilimlarning nazariy asoslarini, ijodiy uslublarni o'zlashtirishda amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladilar. To'garaklar doirasida ish tizimli, bosqichma-bosqich, oddiy usullardan murakkab usullarga o'tish bilan amalga oshiriladi;

Mahorat darslari. Ular yakka tartibdagi hunarmandlar, ijodiy uyushmalar, hunarmandchilik palatalari va turli nodavlat-notijorat tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi. Mahorat darslarini tashkil etishdan asosiy maqsad oddiy texnologiyalar orqali kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishdan iborat.

Ta'lim muassasalariga sayohatlar doirasidagi mashg'ulotlar. Bu talabalarda harakatchanlik, ijtimoiy talablarga javob berish kabi ko'nikmalarning shakllanishiga xizmat qiladi [2].

Masofaviy ta'lim dasturlari. Bu zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalangan holda onlayn va yozib olingan treninglarni o'z ichiga oladi.

Bu yoʻnalishlarning barchasi xalq hunarmandchiligini oʻqitishga ixtisoslashgan taʼlim muassasalarida talabalar oʻrtasida etnik-madaniy kompetensiyalarni rivojlantirish nuqtai nazaridan u yoki bu darajada samaralidir. Bu, ayniqsa, oʻquv jarayonini tashkil etish va talabalarning universal kompetensiyalarini shakllantirish nuqtai nazaridan dolzarbdir [3].

Xulosa.

Xulosa oʻrnida aytish mumkinki, xalq hunarmandchiligi har bir xalq tarixining ajralmas qismi boʻlib, oʻsha xalqning ijtimoiy-iqtisodiy, maʼnaviy axloqiy ildizlari naqadar qadimiy ekanligini oʻzida aks ettiradi. Shu sababli bugungi globallashuv davrida talaba-yoshlar oʻrtasida xalq hunarmandchiligi va amaliy sanʼat namunalari boʻyicha ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish, ular oʻrtasida xalq amaliy sanʼatini keng targʻib qilish yosh avlodning oʻz madaniyatiga, ajdodlar moddiy-maʼnaviy merosini asrab-avaylashga boʻlgan faoliyatini qoʻlab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4553-sonli “Hunarmandchilikni yanada rivojlantirish va hunarmandlarni qoʻllab-quvvatlash boʻyicha qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi Qarori. 27.04.2019.
2. Maksumova M.A., Abdullayeva Q.M. Xalq hunarmandchiligi. – Toshkent: TDPU, 2008. – 218 b.
3. Алексеев Н. Г, Юдин Э. Г. О психологических методах изучения творчества. // Проблемы научного творчества в современной психологии. – Москва: 1971. – 382 с.
4. Афанасьева А.Б. Этнокультурное образование: сущность, структура, содержание, проблемы совершенствования. – Москва: Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, 2009. – С. 189-195.